

אין פתרון דיפלומטי לגרעין האיראני

20.05.2025 | ד"ר רפאל בן לוי | written by

בליבת המדיניות המוצהרת של הנשיא טראמפ כלפי איראן עומדת דרישה חד-משמעית: פירוק מוחלט של תשתיות הגרעין האיראניות, ובעיקר ביטול כל יכולת להעשרת אורניום. דרישה זו, שהושמעה גם על ידי יועציו הבכירים כולל ראש צוות המשא ומתן ויטקוף, אינה חריגה [1] היא הייתה בעבר הקונצנזוס הבינלאומי שאף עוגן בהחלטות מועצת הביטחון של האו"ם.

אולם כל מי שענינו בראשו מבין: הסיכוי שאיראן תסכים להתפרק מכלל תשתיותיה הגרעיניות באמצעות משא ומתן בלבד הוא כמעט אפסי. אף שבעבר איראן נאותה לבוא לשולחן המו"מ תחת לחצים אדירים, כל עוד המשטר אינו עומד מול איום ישיר לשרידותו, אין זה ריאלי לצפות שתסכים לויתור מקיף כזה.

ההסכם היחיד שאיראן עשויה להסכים לו יהיה דומה עקרונית להסכם הגרעין שנחתם ב-2015, על כל מגרעותיו: שימור יכולות ההעשרה, פגות תוקף כעבור מספר שנים, מנגנוני פיקוח לא מהודקים, היעדר התייחסות לתוכנית הטילים ולמלחמת הפרוקסי, והסרת סנקציות בהיקף נרחב.

האשליה של הסכם מינימלי

בעיני האגף הבדלני במפלגה הרפובליקנית, הסכם כזה יביא הישג של צמצום זמני במלאי האורניום המועשר של איראן, שידחה את מועד "פריצת הדרך" שלה ויוריד את גובה הלהבות בטווח הקצר. רבים מהם מקווים שהדבר יאפשר לארה"ב להסיט את מוקד תשומת הלב שלה אל מזרח אסיה.

אך מה תהיה התוצאה האמיתית של "הסכם אובמה 2.0"? בדיוק ההפך: הסכם כזה יבטיח הסתבכות אמריקאית ארוכת טווח במזרח התיכון.

זאת משום שהסכם כזה לא ייתן מענה לאיום היסודי שמציבה טהרן [2] שאיפתה להגמוניה אזורית. בפועל, הסכם מינימלי יקדם את איראן אל עבר מטרה זו על ידי הקלות כלכליות שיאפשרו שיקום רשת הפרוקסי שלה ואת ארסנל הטילים, וכל זאת תמורת הפוגה זמנית בלבד בפיתוח נשק גרעיני. תוך מספר שנים, איראן תוכל לשוב ולהחיות את שאיפותיה הגרעיניות [3] הפעם עם ארסנל טילים משופר ואולי אף יכולת בין-יבשתית שתהווה איום ישיר על ארה"ב.

בשורה התחתונה, הסכם מינימליסטי לא יאפשר ניתוק אמיתי של ארה"ב מהמזרח התיכון. במקום זאת, הוא יבטיח חזרה למצב שלאחר הסכם הגרעין הקודם: אזור הנתון להשפעה גוברת של איראן, שתוביל לעימות גלוי עם ישראל ומדינות המפרץ. בסופו של דבר, ארה"ב תימשך שוב לאזור [4] בעוצמה ובמחיר גדול יותר.

מלבד זאת, עצם החתימה על הסכם כזה תפגע באמינותו של טראמפ וביתר יעדיו המדיניים. לאחר שבכהונתו הראשונה פרש מההסכם הקודם בצורה פומבית ובוטה תוך הצהרות שמדובר ב"הסכם עלוב", חתימה על הסכם דומה תטיל צל גדול על תדמיתו ותאשרר למפרע את צדקת גישת ממשלי אובאמה וביידן למזרח התיכון.

הפתרון: פעולה ישראלית עם גיבוי אמריקאי

מצב זה מציב את טראמפ במצב מאוד לא נוח. החלופה היחידה להסכם רופף היא הפעלת כוח להשמדת מתקני הגרעין והאורניום המועשר שבידי איראן. אולם רבים בבייס שלו חוששים מאוד מתרחיש של הפעלת כוח במזרח התיכון על רקע השריטות העמוקות ממלחמת עיראק, שנתפסת בעיניהם ככישלון חרוץ ו-"מלחמת נצח".

הפתרון המעשי: ישראל תעמיד אופציה צבאית אמינה ותשדר נכונות לפעול ולהגן על עצמה מפני כל תגובה, וכל מה שטראמפ צריך לעשות הוא לגבות את ישראל ואם ירצה גם לסייע בהגנה מפני תגובה איראנית אפשרית.

ישראל אינה יכולה לצפות מטראמפ להיות מוכן להפעלת כוח מיוזמתו כחלופה להסכם גרוע. אף שארה"ב באמת אינה מעוניינת לראות איראן גרעינית, מדובר בסוגיה אחת מבין רבות שעל סדר היום של המעצמה העולמית המובילה. העמדה הסבירה היחידה מצד ישראל היא להראות שהיא נחושה ומסוגלת לפעול אף כדי למנוע הסכם גרוע ולהתמודד עם התגובה האיראנית שתבוא. רק שידור נחישות זו עשוי להשפיע על טראמפ לטובה כאשר יעמוד בפני הפיתוי להתפשר.

באופן זה, טראמפ יוכל להציג כלפי הבייס שלו שבניגוד לעיראק, איש אינו מציע שארה"ב תפלוש לטהרן ותנסה לבנות שם דמוקרטיה. במקום זאת, זו הזדמנות להוכיח את "מודל טראמפ": תמיכה אמריקאית בשותפים של ארה"ב בעולם כאשר הם נוטלים את ההובלה בהתמודדות עם האיומים הביטחוניים עליהם. כל מה שנדרש מארה"ב הוא גיבוי ותמיכה מרחוק ² ורק שותפים שמסוגלים לפעול כך זוכים לכבוד בעיני הנשיא.

פירוק החששות מפעולה צבאית

שלושה חששות עיקריים נותרים בקרב המתנגדים להפעלת כוח נגד איראן, ללא קשר לזהות המפעיל:

1. התגובה האיראנית תפגע בכוחות אמריקאיים באזור.
2. פעולה כזו תביא להסלמה אזורית רחבה שתמשוך אליה מעצמות נוספות.
3. שיבוש באספקת הנפט העולמית שיפגע בכלכלת ארה"ב.

אף שחששות אלה אינם מופרכים, הם בהחלט מוגזמים.

לגבי נקמה איראנית: הרפובליקה האסלאמית מצויה כיום בנקודת שפל היסטורית [?] כלכלית, פנימית וצבאית. שלוחותיה מותשות, והגנתה האווירית שחוקה. אם תתקוף כוחות אמריקאיים בתגובה לתקיפה ישראלית, היא עלולה לגרור תגובה אמריקאית חמורה עוד יותר שתאיים על שרידות המשטר [?] וטהרן מודעת לכך.

על אף הרתיעה מהפעלת כוח מצד טראמפ, פגיעה בחיילים אמריקאים מהווה קו אדום שהוא לא יהסס לחצות כדי להשיב את כבודה של ארה"ב. אזהרה ברורה ואמינה מטרמפ שכל תקיפה על כוחות אמריקאיים תיענה בתגובה קשה, עשויה להרתיע את איראן מלכתחילה. התרחיש הסביר יותר הוא תגובה איראנית נגד ישראל בלבד, ועליה להיערך להגן על עצמה ולשדר לארה"ב עמדה עצמאית ככל האפשר.

לגבי מעורבות מעצמות: אף שרוסיה וסין התקרבו לאיראן בשנים האחרונות, אין זה סביר שיסתכנו בעימות ישיר עם ארה"ב כדי להגן על טהרן. סביר יותר שהן יסתפקו בגינויים פומביים ויישבו בצד.

לגבי ההשפעה הכלכלית: אם התקיפות הישראליות יוגבלו לתשתיות גרעיניות בלבד, סביר שזרימת האנרגיה מהמפרץ הפרסי לא תיפגע משמעותית. גם אם איראן תגיב באופן שיגרום לשיבושים זמניים, הדבר עלול לגרום לזינוק קצר במחירי הנפט [?] אך ארה"ב, כיצאנית נפט בעצמה, לא תספוג פגיעה מהותית ואף עשויה לצאת נשכרת.

מנגד, סין חשופה מאוד לשיבושים כאלה [?] כ- 13% מהנפט המיובא שלה מגיע מאיראן בלבד. בתרחיש של אובדן פתאומי של מקור זה, היא תיאלץ לחפש חלופות או לצרוך מעתודותיה האסטרטגיות. לחץ כלכלי על סין עשוי דווקא לשרת את האינטרסים של ארה"ב במציאות הגיאופוליטית הנוכחית, שבה וושינגטון כבר אינה רואה בשגשוג כלכלת סין מטרה רצויה.

התועלת האסטרטגית של תקיפה

תקיפה מוצלחת של מתקני ההעשרה של איראן תשיג באופן ישיר את מה שהדיפלומטיה נכשלה להשיג: חיסול יכולתה של איראן להעשיר אורניום. אמנם תאורטית איראן תוכל לבנות מחדש [?] אך לאחר שעשרות שנות השקעה ומשאבים ייהרסו בין רגע, איראן תתקשה להחליט לבנות הכל מחדש, במיוחד לאחר שישראל הוכיחה את נחישותה ויכולתה לפעול שוב במידת הצורך.

לעומת הפגיעה באמינות ארה"ב שתיגרם מהסכם חלש, תמיכה אמריקאית בתקיפה ישראלית תיצור תמונת ראי ותחזק את אמינותו של טראמפ. הוא ייתפס כמנהיג שהציב קווים אדומים ברורים, נתן הזדמנות לדיפלומטיה, ופעל בנחישות כאשר זו נכשלה. זהו מסר עוצמתי [?] לא רק לטהרן, אלא גם ליריבים ובעלי ברית ברחבי העולם.

על ישראל להציג עמדה נחושה מול טראמפ ולהבהיר: הסכם גרוע עלול לבטל תוך מספר שנים

את כל ההישגים האדירים של השנה וחצי האחרונות, שתורגמו להיפוך מגמת ההגמוניה האיראנית באזור. מנגד, עליה להדגיש שפעולה ישראלית תקיפה אינה "מלחמה אינסופית" חדשה במזרח התיכון אלא פעולה מוגבלת ונחוצה, המקדמת את האינטרסים של ארה"ב ואת השינוי לטובה שהנשיא רוצה לראות באזור.

פורסם באתר מידה, בתאריך 20.05.2025.